

Az etalonok

Most álmodni fogunk: futball két számolyra.

Önmagunkkal legfeljebb távoli azonosságot érzünk, külsőleg meg az ellenfél csapat játékosaira hasonlítunk. Másképpen mozdul a karunk, a vállunk, a derekunk: megfontoltabban, de lendülettel; elhagytuk a félbeszakadt mozdulatokat. Harisnya nélküli durva vászoncipő a lábon, az alja vékony kaucsuk — szokatlan viselet, az összes egyenetlenséget, az apró kavicsokat is megérezzük. A tornanadrág viszont túlságosan bő, a trikó lazán betűrve. Gyűrött. Szombat délután van, esetleg koraeste.

Ismerősnek tűnnek, de sokáig nem tudom, hogy kikkel játszunk; azt akarom felidézni, amikor először láttam meg őket — a sokadik próbálkozásra végre rájövök: a képről ismert mintatornászok ők, a gyűlölettel félt *etalonok*.

A tornaterem folyosóját ugyanis végig a falon tablók díszítik, külön-külön mint egy képregény: „*SZEKRÉNYUGRÁS*”, „*SÚLYLŐKÉS*”, „*MAGASUGRÁS*”, egyebek; matt papíron barna tónusú fényképek, s az etalonok a helyes lábtartást, kézmozgást mutatják be. A tablók sarka töredezett, foszladozik, de más rongálásnak nincs rajtuk nyoma, bár a felsőévesek minden évben szétkürtölik, hogy búcsúzóul felgyűjtják őket ott, a falon. A tornaöltözök szabadulására várva máskor mit is tehetnénk, mint hogy őket, az etalonokat bámuljuk önszántunkból; avagy az udvaron felelőtlenül rohangelők büntetésből, de mindenki nézi őket legalább egyszer — belerévülve, elszédülve attól, hogy vannak, akik...

Ha egy osztály éppen arra jár a tanmenetben, amerre a tablók segédeszközök lehetnek, a bemelegítő futás alatt a tornatanár (kiről ideje lenne már eldönteni, hogy női-e vagy férfi erő) odainti magához két bizalmasát, az osztálynak általában két legmagasabb és -serdültebb ifjút, hogy hozzák be *azt* a tablót, de előtte töröljék le egy ronggyal, amit a szertárban a szekrény mögött találnak meg. Közben a többiek róják a köröket és rosszat sejtenek.

Az ifjak a képet beveszik és felakasztják a légfűtés dróthálójára. A futásnak immáron vége, a légbefűvés megszakad, merthogy a tabló, ha méltóságosan is, de himbálózna a mögötte áramló levegőtől. A vészterhes csöndben az osztály mint egy hatalmasra tátott, de kapásra alkalmatlan száj figyel, miközben a tanár oktat, bemutat, miként a nagykönyvben meg van írva. *Azt a bétmeganyolcát!* (Én azt hittem, hogy egy nagykönyv tényleg létezik, bordó fedelű, de felirat vagy cím nélkül; széles selyem könyvjelzőkkel, hogy ne kelljen keresgélni az egyes osztályokat, de még a tanulókat sem... Ott van mindenkinek az összes titkos gondolata, napi bontásban. Ebbe a nagykönyvbe a tornatanárok — kezét mosva — beleolvasnak; kedvelik a stílusát, feleúton egy regény és egy törvénytar szövegezése között. Ha olvas valamelyikük, a többiek elszótlanodnak, esetleg az olvasó válla fölött — féloldalasan, hogy a tízóraimorzsák még véletlenül se hullhassanak a lapok közé — odahajolnak. A nagykönyv mindig elől van, nemhogy nem tűnik el, de illetéktelen még beleolvasni sem mer, mert ha meg nem is halna, de örök életére megnémulna, vagy ha azt nem, kitörné a kezét-lábát.)

A baj aztán a bemutatás után jön. Addig nincs a dologban hiba, amíg *a két legmagasabb ifjak* lábászárát csapkodja a tanár (*spicc! spicc!*), ők elég jók, bár hol vannak az etalonoktól... Kényszeredetten vigyorgunk, de leginkább kiáltani szeretnénk, hogy *mi nem akarunk röhögni másokon*, tökéletesen tisztában vagyunk veled, hogy milyenek leszünk. Na nem, kiáltani, azt nem lehet; ránk kerül a sor, a tanárok személyes sértés-

nek vesznek minden hibát, aztán elszabadul a pokol. Hülyéznek, csapkodnak, felrobannak.

Ezért gyűlöltük meg az etalonokat, ám kelletlenül elismerjük őket. Sejtjük, hogy előzetes megbeszélés alapján, szerencsés pillanataikban mutatják be a gyakorlatokat, a sikerületlen fényképeket meg utólag kiválogatják. Ám azt is érezzük, hogy a kiválasztottság az életmódjukban gyökeredzik; ők kivívják tanáraik megbecsülését, elfoglalt szüleik jóváhagyását.

A fiúk — mert főként fiúk — nyúlánkak, és nem érzik sikerületlen gyerekek magukat. A körutak mellékutcáiban laknak, arrafelé troli jár. A tanítás után, ahogy kell, pihennek egy órát, édesség helyett sárgarépát esznek, esetleg kiporszívóznak — mi az nekik! —, aztán nekiállnak a leckének. A felfogásuk gyors, finoman dől az írásuk, van egy maguk készíttette kistrádiójuk, s ha leugranak a boltba, csak átszólnak egymáshoz telefonon (Géza, Attila, Zoltán és ehhez hasonló neveik vannak); az eladók kedvelik őket és ők viszontszeretik az eladókat, persze csak annyira, amennyire ezt a bolt szegényes választéka megengedi. Nem telhetetlenek, ha valamit nem kapnak, kipótolják szerénységgel...

A nyár nagyobbik részét a városban töltik, mert edzésre járnak; mindennapra kapnak pénzt két gombóc fagyalatra — a fagyaltos-kisasszonnyal magázódnak, ő három évvel idősebb náluk és tiszta a köténye.

Az etalonok egyedüli gyerekek, s ha mégsem, akkor van egy öccsük vagy egy nővérük. Augusztus elején az egész család elutazik valahová nyaralni. A nyaralásokról alig tudunk valamit; feltehető, hogy az etalonok az első naptól kezdve maguk készíttette programmal állnak elő, szinte akadálytalanul kapják meg a házineni biciklijét, a nyeret felemelik, és végiglátogatják a környékbeli összes ipari műemléket. A két hétből csupán egyetlen perc érdekes, amikor is az utolsó délutánon megérkezve, a bicikli első kerekével finoman betaszítják a nyaraló kertkapuját, s furcsán széttartott térdekkel lépkednek idomtalanul, *mint bosszú lovaglás után* — gondolják ők. Igaz, hogy még sohasem lovagoltak — sohasem lovagoltak! —, de határozottan érzik, hogy az is ilyen lehet; egyszerre fáznak is meg izzadnak, a torkuk kissé kapar a szélről, ezért furcsán elhal a hangjuk, amikor a kerti asztalnál kártyázó kardigános asszonyok felé köszönnék. Nekik *azért* hallaniuk kell a köszönést, mégis várnak néhány másodpercet, míg visszaszólnak, hogy alapos kézmosás után várják őket játszani.

Ez így dűhítő, de az etalonok nem csapják oda a biciklit. Elégtételként az egyetlen biztos támpontra, a saját kerékpárjaikra gondolnak, melyek lelakotolva állnak otthon az alagsori pincékben, s a szomszéd öregurak, a családok régi barátjai, naponta ránéznek.

Aztán újból itt az ősz, s a szülők ismét későn járnak haza; az etalonok esténként maguk szabnak határt a tévzésnek, ennek az álmunk idején rohamosan terjedő, de még józanul kezelt szórakoztatási formának. (Ez az önösség a legcsodálatosabb.) Nyitott ablak mellett aluszhatnak, a barátnőjük egy nagy ország híres sportiskolájában tanul, él és dolgozik, ilyenkor mos; ők is eminenséket oroszról, titkon élvezik a nyelvet, hangszeren nem játszanak.

Ez komoly vidámságú élet, melynek a miénk csak halvány vetülete: lagymatag és értelmetlen. Hiába az etalonok átgondolt és ütemezett szekrényugrás, a mi izmaink mégsem egyenizmok, s bár mi szintén növényben vagyunk, nem merjük az izmainkat istenigazából arra használni, amire szeretnénk; vagy egyáltalán: otthon egészen másra használjuk magunkat, félve, hogy egyszer véget ér az az időszak — és nem büntetlenül ér véget —, amelyben korlátlanul hajolhatunk térkép fölé, gyűjthetünk ezt-azt, amelyben nyomtalanul szállnak el a délutánok különböző utcákban, ahol a levelek lehulltával, a legnagyobb szeptemberi szárazságban is nedves a por — s ez a por követi végig az egész kamaszkorunkat —, miért is mindig egy kicsit izzadnak és koszosnak érezzük magunkat, no meg avarságúnak — aztán idővel már nem járunk arrafelé, mondjuk így: sokat és kényesen tisztálkodunk, rájövünk: nem maradt semmink.

Nem igazi tornaterem az, amiben játszunk, hanem egy hosszú, folyosószerű helyiség, melyet máskor — mint egy raktárt — leromlott iskolapadokkal, székekkel, csövázakkal töltenek meg. (Iskolánk régente vakok intézete volt, a raktár: tekepálya.) A külső fény nem jut be hozzánk, a zsáruk behajtva, a légtérben itt-ott kósza fénysugarak, barnás derengés.

A játék maga nagykönyvi futball, kiszámított: mindenki pontosan érkezik, amikor a labdára fejfel vagy lábball érkeznie kell, úszunk a levegőben, kiszámított pályán, de nagyon lassan, mint egy barlangvasút emelkedőjén felfelé — ebben, azt hiszem, közrejátszik a rugós focik átkos átka. Az egész játékból egyetlenegy lövésem lesz azután maradandó, a találkozó utolsó percéből, amikor utoljára indulok vissza védekezni, de élelem pattan a labda, illetve: lágyan ível felém, a nyoma a levegőben egy fénysugár, ráfordulok, és amikor a labda a cipőm hegyével érintkezik, már tudom, hogy gól lesz, az etalonok is érzik, meg a csapattársaim is; és lám: a labda odaúszik a zsámoly bal felső harmadára, mindannyiunkat átjár az érzés, hogy ennek így kellett lennie. Unjuk már, tudjuk, hogy mennyi van még vissza, s hogy nem fog történni semmi egyéb.

Vége, és akkor nagyon közel érzem magam az etalonokhoz. Szeretném együttérzően megszorítani a kezüket. „*Menjetelek csak*” — mondom az ajtónál, de ők nem, udvariasan nem mozdulnak, mi megyünk előre. Nekik csak éppen bemelegedtek az izmaik, nem csapzottak, nem fáradtak — ezért nem sietős. A folyosón egy-két ismerős üldögél, a raktárból a székeket már kihordták az udvarra, éppen csak néhányat hagytak az öltöző körül, elszórtan. „*Megvolt*” — nem kérdezik, közlik, ők ugyanúgy tudják, hogy ennek így kellett lennie.

Az öltözőben nagyon halkan vagyunk — és talán szégyenlősen? —, elmegy egy másik csapat játszani. Így foghíjasan lesz egy kis szabad hely, megürül a terem, még nyomasztóbb minden. Az egyik fiú kezéből kicsúszik a szappan, többen is mozdulunk, a szappan a fogas hátsó lába mögé szorult be. Egy etalon piszkálja ki végül, ahogy felnéz, meghívom őket az est további folytatására; persze aztán nem találkozom egyikőjükkel sem, de a lehetőség, hogy ott lehetnének, jó érzés. Köszönik a meghívást; aki felvette a szappant, kezét nyújtana: „*Elnézést, azt hiszem, piszkos lett a kezem, inkább megmosom*” — mondja, és megmossa.

Kilépek a folyosóra, csend van és hűvös, de az udvari kijáratnál már hallom a zsbongást, érzem a koranyári langymelegét, hiszen az *este* most kezdődik.

A használhatatlan raktári székekből és padokból minden évben máglya lesz, ám a jókat is — más kupacba — egymásra halmozzák, de csak finoman, s az utóbbiakból készült embermagas rakást a Gondnok úr egy slaggal elkezdni mosatni. A fölso, megtisztult rétegeket azután folyamatosan elhordják, rendre oda, ahol az udvar kissé emelkedik, lelátót képezve az iskolai tábortűzhöz. A székek persze nem száradnak meg az ünnepély kezdetéig, még nyirkosak, amikor a meghívott vendégek letelepednek, így a vendégek feneké és rajtuk a ruha is átnyirkosodik. Miután a tábortűz, akár egy jól szervezett, látványos és mesterségbeli tudásról bizonyosságot tevő autodafé véget ér, ők minél előbb próbálnak kitérni a fényből, hogy ujjuk csippentésével megkezdjék nadrágjuk vagy szoknyájuk szellőztető szárítgatását; izgulnak, hogy csak folt ne maradjon. Így aztán a székek is karbantartva lesznek egy újabb évre.

Kezd minden visszarendeződni, a tábortűzet szervező idősebb dolgozók összegyűlnek a tornaszertárban, a délutánról átmentett dobozos kakaót megisszák, az arcuk kipirult, élvezik az este örömeit. Kicsit flegmán arra gondolnak, hogyha ez az, amit közösségért való cselekvésnek szokás nevezni, akkor az nem bonyolult dolog.

Éjjel három órakor a Gondnok úr felkel, csak úgy pizsamában lebattyog az udvarra, szétlocsol egy vödör vizet a még kellemesen langyos rakásra, megállapítja, hogy rendben, aztán elindul visszafelé, de őt nem közösségi szempontok vezérlik, nem is az esthajnalcsillag, ő csak egyszerűen kipróbált emberünk, és tisztában van a tűzrendészeti előírások minden időben sarkalatos pontjaival.